

*Dr Boban S. Dašić³¹,
Dr Radmila R. Trklja³²,
Dr Jelena R. Šaranović³³*

Rad primljen: 11.06.2022.
Rad korigovan: 03.08.2022.
Rad prihvaćen: 24.10.2022.
UDK: 339.56(497.11)
Pregledni rad

SPOLJNA TRGOVINA KAO POLUGA STABILNOG RAZVOJA EKONOMIJE SRBIJE

Rezime: Nesporno je da spoljna trgovina, koja je istorijski najstariji i još uvek važan deo spoljnoekonomskih odnosa, spada u najznačajnije faktore koji utiču na ekonomski rast kao nacionalne ekonomije, tako i celokupne svetske privrede. Važno je istaći da spoljna trgovina predstavlja ne samo faktor dinamičkog razvoja na kvantitativnom planu, već i značajan faktor sa stanovišta strukturnih promena pojedinih zemalja, i složenih međunarodnih trgovinskih tokova. Srbija se nakon haotičnih dešavanja u regionu 90-ih godina XX veka (raspad SFR Jugoslavije, ratni sukobi, sankcije i dr.), početkom XXI veka morala prilagoditi novim ekonomskim zakonitostima i tendencijama kao i da pristupi sprovođenju složenog procesa modernizacije svoje privrede. To je veoma složen postupak koji je podrazumevao ekonomsko i proizvodno prestrukturiranje i prilagođavanje zakonitostima i principima slobodne ekonomije i otvorenog tržišta. Koncept oslonca na spoljnotrgovinsku saradnju postaje kamen temeljac i poluga rasta i razvoja srpske privrede. Cilj rada jeste da se ukaže na značaj unapređenja spoljne trgovine kao poluge stabilnog razvoja i modernizacije nacionalne ekonomije.

Ključne reči: spoljna trgovina, nacionalna ekonomija, ekonomski rast, razvoj, međunarodni trgovinski tokovi, prestrukturiranje.

Uvod

Od kada su ljudi počeli da se bave trgovinom, ona je bila i ostaće most između naroda. Zbog činjenice da nijedna država nema na raspolaganju sve materijalne i ljudske resurse za lakši životni standard, razmena viškova dobara sa oskudnim, je postala posebno važna praksa. Dalje, vremenom je spoljna trgovina postala strategija razvoja nacionalne ekonomije. Smatra se takođe veoma važnom iz

---

³¹ Akademija strukovnih studija kosovsko metohijska Leposavić, bobandasickg@gmail.com

³² Akademija strukovnih studija kosovsko metohijska Leposavić, radatrkija@gmail.com

³³ Akademija strukovnih studija kosovsko metohijska Leposavić, jelenasaranovic40@gmail.com

perspektive doprinosa koji donose unapređenju društvenih i međunarodnih odnosa. Postaje sve očiglednije da država ne može postojati, tj. ne može se razvijati u zatvorenoj, autarhičnoj ekonomiji, bez obzira na to koliko je bogata demografskim ili prirodnim resursima.

Spoljna trgovina je revolucionarni faktor kako za unapređenje i podsticanje tehničko-ekonomskog napretka, tako i za ekonomski razvoj. Razmena, kao osnova privredne aktivnosti, omogućava dobru alokaciju oskudnih resursa, čime se olakšava i povećava efektivnost privrednog sistema. Pravilno razumevanje spoljne trgovine, toka i evolucije sila koje utiču na njenu dinamiku, može nam pomoći u uspostavljanju odgovarajuće trgovinske politike. Važno je izvući obrasce ili uzročne veze iz prošlosti i ekstrapolirati njihove trendove u budućnosti, vezano za unapređenje spoljne trgovine.

Uloga i značaj spoljne trgovine ogledaju se u sledećem (Unković & Stakić, 2011, 4-6):

a) omogućuje da se na spoljna tržišta plasiraju viškovi i kupe (popune) manjkovi u robi, uslugama, novcu, kapitalu, tehnologiji i sl.;

b) dopunjuje asortiman proizvoda i usluga i omogućuje kvalitetnije zadovoljavanje ljudskih potreba – reprodukcioni i potrošačkih;

c) omogućuje postizanje povoljnijih uslova razmene cena nego ako se prodaje samo na domaćem tržištu;

d) usmerava proizvođače na primenu svetskih kriterijuma i standarda vrednovanja proizvodnje i najsavremenijeg tehnološkog progressa;

e) omogućuje stalnu komunikaciju sa svetom koja pozitivno utiče na kretanje ljudi i kapitala, kao i na obuku ljudi - proširivanje znanja i upoznavanje, i

f) upoznavanje kultura i običaja drugih naroda i zemalja.

Mnogi domaći i strani autori su se bavili istraživanjem uticaja spoljne trgovine na privredni rast i razvoj (Álvarez et al, 2022; Ji et al, 2022; Joseph, 2002; Srdelić & Dávila-Fernández, 2022; Naqvi et al, 2022; Jiang et al, 2022; Bassem, 2022; Todorović & Milosavljević, 2013; Bajić, 1982; Adamović, 1978; Kovač, 1991, Drobnjaković, 1994; Krajišnik & Tomaš, 2014; Kollie, 2022; Bjelić, 2022.). S obzirom da se naš rad odnosi na spoljnu trgovinu Srbije, to ćemo se u nastavku rada osvrnuti na istu.

1. Statistika spoljne trgovine republike srbije

Republički zavod za statistiku Republike Srbije bavi se statistikom spoljne trgovine, koja obrađuje i objavljuje podatke o međunarodnoj trgovini robom Republike Srbije u mesečnoj dinamici, u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama. Indikatori pokazuju razvoj opšte ekonomske i trgovinske politike, predstavljaju osnov za definisanje komercijalne strategije za uvoznike i izvoznike i utvrđivanje materijalnih bilansa za strateške proizvode, služe kao bitan izvor za nacionalne račune i statistiku bilansa plaćanja. Osnovni izvor

podataka je Uprava Carine Republike Srbije (<https://www.stat.gov.rs/oblasti/spoljna-trgovina/>).

Po preporukama statističkog ureda Ujedinjenih nacija, od 1. januara 2010. godine uveden je opšti sistem trgovine, koji predstavlja širi koncept i kod izvoza i uvoza obuhvata svu robu koja ulazi na ekonomsku teritoriju zemlje ili je napušta, sa izuzetkom robe koja je u tranzitu. Osim tranzita, ne obuhvataju se ni robne transakcije koje imaju privremeni karakter (za sajmove, probni uzorci i sl.).

Po opštem sistemu trgovine, roba se uvozi odnosno izvozi (RZS, 2022, 137):

- a) u slobodno cirkulirajuće područje, prostorije za unutrašnju preradu ili industrijske slobodne zone;
- b) u prostorije za carinsko skladištenje.

Bolje prilagođavanje merilima i kriterijumima datim u Sistemu nacionalnih računa i Bilansu plaćanja obezbeđuje opšti sistem trgovine.

Što se tiče izvora podataka za statistiku spoljne trgovine, osnovni izvor jeste Jedinstvena carinska isprava o izvozu i uvozu robe. Carinarnice i ovlašćena špediterska preduzeća u elektronskoj formi dostavljaju Republičkoj upravi carina sve isprave koje Republički zavod za statistiku preuzima, atomatski obrađuje i dalje ih statistički kontroliše i obrađuje. Pored Jedinstvene carinske isprave, izvor podataka za izvoz robe manjeg ekonomskog značaja, koja ne prelazi 1.000 evra vrednosti, jeste Javno preduzeće „Pošta Srbije“, a za izvoz i uvoz električne energije akcionarsko društvo „Elektromreža Srbije“. Od pomenutih preduzeća Republički zavod za statistiku dobija dogovorene baze podataka i dalje ih statistički kontroliše i obrađuje zajedno sa jedinstvenim carinskim ispravama, čime se kompletira ukupan obim spoljne trgovine u Republici Srbiji.

Statistika spoljne trgovine pored prikupljanja i obrade podatke, iste publikuje po opštem sistemu trgovine. Osnovna razlika između opšteg i specijalnog sistema, po kome se pratila robna razmena do 2009. godine, jeste u tome da se kod opšteg sistema trgovine uključuje i roba koja se direktno iz inostranstva doprema u carinsko skladište ili slobodnu zonu ili otprema iz njih, dok se kod specijalnog sistema roba iz carinskog skladišta uključivala samo u slučaju prodaje ili dorade na domaćem tržištu.

Detaljna objašnjenja vezana za statistiku spoljne trgovine mogu se naći u saopštenjima ST11 – ST13, u Metodologiji statistike spoljne trgovine objavljenoj u ediciji RZS-a Metodologije i standardi, broj 20/07 (RZS, 2007), u Metodologiji indeksa jediničnih vrednosti izvoza i uvoza objavljenoj u ediciji RZS-a Metodologije i standardi, broj 29/08 (RZS, 2008), i u „Skraćenim metodologijama“ objavljenim na internet stranici Zavoda (<https://www.stat.gov.rs/>).

2. Trgovina Srbije sa svetom

Srbija u svojoj trgovini sa svetom kontinuirano više kupuje nego što prodaje ostatku sveta. Dakle, znatno je veća vrednost uvoza sa inostranih tržišta od vrednosti izvoza na inostrana tržišta. Iz ovih razloga, trgovinu Srbije sa svetom karakteriše kontinuirani trgovinski deficit. Taj deficit se ostvaruje prvenstveno u trgovini robom. Mala vrednost trgovinske razmene, naročito mala vrednost izvoza, koju znatno premašuje vrednost uvoza, rezultira u kontinuiranom i visokom spoljnotrgovinskom deficitu Srbije. Sa tabele 1 se vidi da je spoljnotrgovinski deficit Srbije rastao do 2008. godine, kad je dostigao vrednost od 8,6 milijardi evra. Nakon ove godine, spoljnotrgovinski deficit ima tendenciju pada (smene perioda pada i rasta). U 2016. godini, vrednost spoljnotrgovinskog deficita Srbije bila je najniža, kada je iznosila 2,2 milijarde evra.

Tabela 1: Spoljna trgovina Srbije, 2007-2020 (milioni evra)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Trgovinski saldo	-7.358	-8.684	-5.056	-4.729	-5.341	-5.523	-3.845
Ukupan izvoz	8.110	9.583	8.043	9.515	11.145	11.469	13.937
Ukupan uvoz	15.468	18.267	13.099	14.244	16.487	16.992	17.782
Saldo trgovine robom	-7.113	-8.488	-5.066	-4.719	-5.496	-5.634	-4.159
Izvoz robe	5.813	6.840	5.543	6.856	8.118	8.376	10.515
Uvoz robe	12.926	15.329	10.608	11.575	13.614	14.011	14.674
Saldo trgovine uslugama	-245	-196	9	-10	154	111	313
Izvoz usluga	2.297	2.743	2.500	2.659	3.027	3.093	3.422
Uvoz usluga	2.542	2.939	2.491	2.669	2.873	2.981	3.109

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Trgovinski saldo	-3.645	-2.915	-2.212	-3.031	-4.091	-4.612	-4.150	-4.526
Ukupan izvoz	14.451	15.728	17.385	19.312	21.166	23.349	22.196	28.583
Ukupan uvoz	18.096	18.643	19.597	22.343	25.257	27.960	26.346	33.109
Saldo trgovine robom	-4.111	-3.645	-3.119	-3.997	-5.085	-5.623	-5.224	-5.924
Izvoz robe	10.641	11.454	12.814	14.066	15.106	16.415	16.032	20.783
Uvoz robe	14.752	15.099	15.933	18.064	20.191	22.038	21.257	26.707
Saldo trgovine uslugama	465	729	907	966	995	1.012	1.075	1.398
Izvoz usluga	3.810	4.273	4.571	5.246	6.061	6.934	6.136	7.800
Uvoz usluga	3.344	3.544	3.664	4.280	5.066	5.922	5.089	6.402

Izvor: Narodna banka Srbije. Internet. https://nbs.rs/sr_RS/drugi-nivo-navigacije/statistika/platni_bilans/ 15.03.2023.

Srbija je u 2021. godini ostvarila spoljnotrgovinski deficit u iznosu od -4,5 milijardi evra, što je rast od skoro 10% u odnosu na 2020. godinu (-4,1). Saldo trgovine robom je imao negativan skor od -5,9 milijardi evra. I on je ostvario rast u odnosu na 2020. godinu (-5,2). Saldo trgovine uslugama beleži pozitivan rezultat (u 2021. godini 1,3 milijardi evra u odnosu na 2020. godinu 1,0 milijardi evra).

Srbija je 2021. godine ostvarila ukupan izvoz od 28,5 milijardi evra i ukupan uvoz od 33,1 milijardi evra, što znači da je ukupna trgovinska razmena Srbije sa svetom iznosila 61,6 milijardi evra, a spoljnotrgovinski deficit 4,5 milijardi evra. U 2021. godini, Srbija je izvezla robe u vrednosti od 20,7 milijardi evra, a uvezla robe u vrednosti od 26,7 milijardi evra, ostvarujući deficit u trgovini robom od 5,9 milijardi evra. U trgovini uslugama, Srbija je 2021. godine izvezla usluga u vrednosti od 7,8 milijardi evra a uvezla usluge u vrednosti od 6,4 milijardi evra, tradicionalno ostvarujući suficit u trgovini uslugama, koji je 2021. godine iznosio 1,3 milijardi evra.

Iz navedenog se zaključuje da je bilans trgovinske razmene Srbije sa svetom negativan tako da u spoljnotrgovinskoj razmeni Srbija ostvaruje deficit.

Analiza proizvodne strukture spoljne trgovine Srbije (RZS, 2021) pokazuje da Srbija najviše izvozi intermedijarne proizvode (40,4%), netrajne proizvode za široku potrošnju (21,5%) i kapitalna dobra (21,1%). Većina izvoznih proizvoda nastala je kao rezultat rada prerađivačke industrije (89%). Najznačajnije proizvode u izvozu čini hrana (15,2%) i u okviru nje žitarice i proizvodi od žitarica (6,2%) i povrće i voće (4,7%), zatim električne mašine, aparati i uređaji (14%) i obojeni metali (4,8%) i gvožđe i čelik (3,8%). Sektor mašina i transportnih uređaja ima najveći udeo u izvozu (29%), ali u okviru njega industrijske mašine učestvuju samo sa 3,4%. U strukturi izvoza Srbije značajno učešće još uvek imaju primarni proizvodi, dok su od industrijskih proizvoda uglavnom zastupljeni proizvodi niže faze prerade.

U uvozu Srbije najviše su zastupljeni intermedijarni proizvodi (38,5%), kapitalna dobra (17,5%) i netrajni proizvodi za široku potrošnju (17,3%). Ovi proizvodi su u najvećoj meri rezultat rada prerađivačke industrije (76,2%), rudarstava (8,2%) i poljoprivrede (3%). Pojedinačno najznačajniji proizvodi u uvozu Srbije su električne mašine, aparati i uređaji (8,4%), medicinski i farmaceutski proizvodi (5,6%) i nafta (5,3%). U okviru pozitivnog trenda visokog učešća mašina i transportnih sredstava u uvozu (25%), treba imati u vidu da industrijske mašine učestvuju samo sa 4,1%. tako da preovlađuju mašine koje se ne koriste u proizvodnji i drumska vozila.

Analiza geografske strukture spoljne trgovine Srbije (RZS, 2021, 6) pokazuje da Srbija najviše trguje sa razvijenim zemljama, čije učešće je preko 50% (59,4% u januaru 2021. godine) u spoljnoj trgovini Srbije. Najznačajniji spoljnotrgovinski partner Srbije je Evropska unija. Na trgovinu sa ovom integracijom otpada preko 60% izvoza (67,5% izvoza u januaru 2021. godine) i preko 50% uvoza (57,7% uvoza u januaru 2021. godine) Srbije. Među zemljama Evropske unije najznačajniji spoljnotrgovinski partneri Srbije su Nemačka (sa udelom od

13,2% u izvozu i 12,8% u uvozu Srbije u januaru 2021. godine) i Italija (sa udelom od 8,35% u izvozu i 7,4% u uvozu Srbije u januaru 2021. godine). Treći po značaju trgovinski partner Srbije je Ruska Federacija. Srbija, takođe značajno trguje sa Rumunijom, Mađarskom, Bosnom i Hercegovinom, Češkom, Poljskom i Kinom.

Ukupna spoljnotrgovinska robna razmena Srbije za period januar-jun 2022. godine iznosi:³⁴

– 35096,7 miliona dolara – porast od 25,6% u odnosu na isti period prethodne godine;

– 32049,3 miliona evra – porast od 38,3% u odnosu na isti period prethodne godine.

Što se tiče izvoza, izvezeno je robe u vrednosti od 14395,1 mil. dolara, što čini rast od 18,6% u odnosu na isti period prethodne godine, a uvezeno je robe u vrednosti od 20701,6 mil. dolara, što je za 31,1% više nego u istom periodu prethodne godine. Izražen u evrima, izvoz robe imao je vrednost od 13147,3 miliona, što je čini rast od 30,5% u poređenju sa istim periodom prethodne godine. Uvoz robe imao je vrednost od 18902,0 miliona evra, što predstavlja povećanje od 44,2% u odnosu na isti period prošle godine.

Po podacima Republičkog zavoda za statistiku, deficit iznosi 6306,5 mil. dolara, što čini povećanje od 72,8% u odnosu na isti period prethodne godine, odnosno 5754,7 miliona evra, što je povećanje od 89,9% u poređenju sa istim periodom prethodne godine.

Pokrivenost uvoza izvozom je 69,5% i manja je od pokrivenosti u istom periodu prethodne godine, kada je iznosila 76,9%.

Najveći promet, odnosno spoljnotrgovinsku robnu razmenu Srbija je ostvarila sa zemljama sa kojima ima potpisane sporazume o slobodnoj trgovini. Zemlje članice Evropske unije čine 58,8% ukupne razmene ostvarene u posmatranom periodu 2022. godine. Iza zemalja Evropske unije, naš drugi po važnosti partner jesu zemlje CEFTA, sa kojima imamo suficit u razmeni od 1385,9 mil. dolara, koji je rezultat glavnog izvoza: nafte i naftnih derivata, poljoprivrednih proizvoda (žitarice i proizvodi od njih), gvožđa i čelika, električnih mašina i aparata i pića. Izvoz Srbije iznosi 2243,9 a uvoz 858,0 mil. dolara za posmatrani period. Pokrivenost uvoza izvozom je 261,5%. Ukoliko izrazimo u evrima, izvoz iznosi 2052,2 a uvoz 783,7 mil. evra (suficit je 1268,5 mil. evra, a pokrivenost uvoza izvozom 261,9%).

Generalno, trgovinsku razmenu Srbije sa svetom karakterišu sledeće tendencije:

- mala vrednost trgovinske razmene. naročito mala vrednost izvoza;
- kontinuiran i visok trgovinski deficit;
- veći udeo proizvoda nižih faza prerade i nizak udeo tehnološki intenzivnih proizvoda u izvozu;

---

³⁴ <http://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20220729-spoljnotrgovinska-robna-razmena-za-jun-2022/> 22.11.2022.

- visok udeo robe široke potrošnje i nizak udeo tehnološki intenzivnih proizvoda u uvozu; i
- mali broj proizvoda koji se izvoze i uvoze, odnosno mala diversifikovanost trgovine Srbije sa svetom.

Zaključak

Struktura i oblici spoljne trgovine jedne zemlje menjaju se tokom vremena. Danas se preko transnacionalnih kompanija putem međunarodne poslovne aktivnosti upravo ostvaruju te promene. Trenutno, najveći deo izvoza Srbije ostvaruje se izvozom proizvoda koje proizvode transnacionalne kompanije putem stranih direktnih investicija. Velika ulaganja transnacionalnih kompanija, posebno u istraživačko-razvojne aktivnosti izazvala su pojavu novih izvoznih proizvoda (proizvodi intelektualne svojine) koji predstavljaju međunarodni transfer tehnologije kao jedan od faktora proizvodnje. Na taj način spoljna trgovina se ne odnosi samo na izvoz proizvoda i usluga, već i na trgovinu faktorima proizvodnje.

U Srbiji su glavni izvoznici strane kompanije. Sadašnji vidovi izvoza Srbije su omogućeni stranim direktnim investicijama koje transnacionalne kompanije koriste za prodor na strana tržišta. Ulaganja stranih kompanija u domaću proizvodnju bila su ključni faktor povećanja izvoza i konkurentnosti privrede Republike Srbije. U tom cilju je neophodno da sve subjektivne snage u Srbiji radi na poboljšanju investicionog ambijenta i makroekonomske stabilnosti kako bi što više bila atraktivnija za strane ulagače.

Ne treba da zaboravimo i naša mala i srednja preduzeća koja su nosioci najvećeg dela domaće privrede i imaju značajnu ulogu u ukupnom izvozu. Ona predstavljaju i temelj i pokretačku snagu srpske privrede, i imaju izuzetan potencijal da doprinesu održivom razvoju Srbije u narednom periodu. Potrebno je da se domaća mala i srednja preduzeća stave u centar razvojnih politika.

Srbija ostvaruje negativan bilans trgovinske razmene sa svetom. U spoljnotrgovinskoj razmeni Srbija ostvaruje deficit. To stanje se mora promeniti i poboljšati.

Celokupna izvozna orijentacija privrede Srbije u narednom periodu mora da se bazira na znanju (know-how), inovacijama i tehnološkom razvoju kao dominantnim faktorima produktivnosti. Prihvatanjem takvog razvojnog koncepta Srbija povećava konkurentnost i smanjuje tehnološko zaostajanje kao i tehnološku i ekonomsku zavisnost od drugih zemalja. Za unapređenje konkurentnosti izvozne ponude Srbije potrebno je izvršiti strukturne promene kroz povećanje stepena finalizacije proizvoda i geografske diversifikacije izvoznog programa. Samo na taj način struktura izvoza bi bila usklađena sa strukturom svetske uvozne tražnje i pružila bi mogućnost za dugoročni rast izvoza.

Literatura

1. Adamović S.Lj.: *Spoljna trgovina i privredni razvoj*, Savremena ekonomska teorija i politika stabilizacije: Beograd, 1978.
2. Álvarez J., Bértola L., Bohlin J.: Foreign Trade and Economic Growth in the Nordic Countries, Australasia and the Rio De La Plata Region, 1870–1970. In: Álvarez J., Prado S. (eds) *Scandinavia and South America—A Tale of Two Capitalisms*. Palgrave Studies in Economic History. Palgrave Macmillan, Cham, 2022, pp. 91–125. https://doi.org/10.1007/978-3-031-09198-8_4
3. Bajić V.: *Spoljna trgovina i razvoj privrede Bosne i Hercegovine*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1982.
4. Bassem K.: Investigate the link among energy Consumption, environmental Pollution, Foreign Trade, Foreign direct Investment, and economic Growth: Empirical evidence from GCC countries, *Energy and buildings* Volume: 266 (2022) ISSN: 0378-7788 Online ISSN: 1872-6178
5. Bjelić P.: *Međunarodna trgovina*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2022, ISBN 978-86-403-1727-6
6. Drobňaković P.: *Spoljna trgovina i razvoj privrede*, Univerzitet u Prištini, Priština, 1994.
7. Ji X., Dong F., Zheng C., Bu N.: The Influences of International Trade on Sustainable Economic Growth: An Economic Policy Perspective. *Sustainability* 2022, 14, 2781. <https://doi.org/10.3390/su14052781>
8. Jiang J., Zhu S., Wang W.: Carbon Emissions, Economic Growth, Urbanization, and Foreign Trade in China: Empirical Evidence from ARDL Models. *Sustainability* 2022, 14, 9396. <https://doi.org/10.3390/su14159396>
9. Joseph E.I.: *Africans and the Industrial Revolution in England: A Study in International Trade and Economic Development*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. ISBN: 0-521-81193-7; ISBN: 0-521-01079-9
10. Kovač O.: *Spoljnoekonomska ravnoteža i privredni rast*, Ekonomski fakultet, Beograd, 1991.
11. Kollie B.G.: International Trade, Economic Growth and Governance: Evidence from ECOWAS Member Countries, *African Journal of Economic Review*, Volume 10 (3), June 2022, pp. 150-166.
12. Krajišnik M., Tomaš D.: Uticaj spoljne trgovine na privredni rast Republike Srpske, *Acta Economica* 12(20):125, 2014. DOI:10.7251/ACE1420125K.
13. Naqvi S.A.A., Hussain B., Shah A.A.; Tariq M.A.U.R., Usman M.: Influence of Economic Growth, Energy Production, and Subcomponents on the Environment: A Regional Level Analytical

Modeling. *Sustainability* 2022, 14, 15446.
<https://doi.org/10.3390/su142215446>

14. RZS: Metodologije i standardi, broj 20/07, RZS, Beograd, 2007.
15. RZS: Metodologije i standardi, broj 29/08, RZS, Beograd, 2008.
16. RZS: Saopštenje ST13, br. 70 – god. LXXI, 12.03.2021., Statistika spoljne trgovine, SRB70 ST13 120321.
17. RZS: Statistički godišnjak, RZS, Beograd, 2022.
18. Srdelić L., Dávila-Fernández J. M.: *International trade and economic growth in Croatia*, HNB, Zagreb, 2022, ISSN 1334-0131
19. Todorović M., Milosavljević V.: Spoljna trgovina Meksika i saradnja sa Srbijom, *Ekonomске teme*, 51 (2) 5, 2013, str. 313-333, UDK 339.5.057.7 (72:497.11)
20. Unković M., Stakić B.: Spoljnotrgovinsko i devizno poslovanje, Singidunum, Beograd, 2011.
21. https://nbs.rs/sr_RS/drugi-nivo-navigacije/statistika/platni_bilans/
22. <https://www.stat.gov.rs/>
23. <https://www.stat.gov.rs/oblasti/spoljna-trgovina/>

FOREIGN TRADE AS A LEVER FOR THE STABLE DEVELOPMENT OF SERBIA'S ECONOMY

Abstract: It is indisputable that foreign trade, which is historically the oldest and still important part of foreign economic relations, is one of the most important factors that affect the economic growth of both the national economy and the entire world economy. It is important to point out that foreign trade is not only a factor of dynamic development on the quantitative level, but also a significant factor from the point of view of structural changes of individual countries and complex international trade flows. After the chaotic events in the region in the 90s of the 20th century (breakup of the SFR Yugoslavia, war conflicts, sanctions, etc.), at the beginning of the 21st century, Serbia had to adapt to new economic laws and tendencies, as well as to start implementing a complex process of modernization of its economy. It is a very complex procedure that involved economic and production restructuring and adaptation to the laws and principles of a free economy and open market. The concept of relying on foreign trade cooperation is becoming a cornerstone and lever for the growth and development of the Serbian economy. The aim of the paper is to point out the importance of improving foreign trade as a lever for stable development and modernization of the national economy.

Key words: foreign trade, national economy, economic growth, development, international trade flows, restructuring.